

Raportti Nuoret PySTyY- hankkeen toteutuksesta (2019-2022)

1 Hankkeen toiminnan ja tulosten tiivistelmä

Siilinjärven kunnan, Diakonissalaitoksen Vamos- palvelun ja Lapinlahden kunnan ESR-rahoitteinen yhteishanke ”Nuoret PySTyY” (PsykoSosiaalinen tuki, Työllisyys ja Yhteistyö) toteutui ajalla 1.10.2019-30.4.2022. Kohderyhmänä olivat 15-29- vuotiaat työ/opiskeluelämän ulkopuolella olevat siilinjärveläiset ja lapinlahtelaiset nuoret. Hankkeessa tarjottiin nuorille yksilövalmennusta, kotiin vietävää valmennusta ja ryhmävalmennusta. Yksilövalmennukseen osallistui hankeaikana yhteensä 51 nuorta, joista avoimille työmarkkinoille eteni 16% ja koulutukseen 21%. Hankkeessa tehtiin huomio, että alueella on tarvetta erityisesti kotiin vietävälle valmennukselle. Hanke teki tiivistä yhteistyötä etenkin alueen mielenterveyspalvelujen kanssa.

Hankkeen tavoitteena oli monitoimijaisen palvelukokonaisuuden rakentaminen toiminta-alueella. Osana hankkeen prosessikehittämisen osuutta hanke järjesti useita, ammattilaisille suunnattuja yhteiskehittämisen työpajoja, joiden koettiin tiivistäneen alueen monitoimijaista yhteistyötä. Yksi kehittämisen teemoista oli kohderyhmän nuorille suunnattujen palveluiden vaikuttavuus. Tähän liittyen hanke koordinoi molempien kuntien peruspalveluiden käyttöön Työterveyslaitoksen Kykyviisarin, sähköisen työ/toimintakyvyn itsearviointimenetelmän (www.kykyviisari.fi). Hanke loi Siilinjärven kunnan käyttöön Kykyviisaridataan pohjautuvan tiedolla johtamisen mallin, jonka avulla voidaan tarkastella kuntatasoisesti esim. palveluiden piirissä olevien työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrää, asiakasprofiilia sekä työ- ja toimintakykyä. Kehittämispajojen tuotoksena hanke loi sähköisen palvelukartan ”Tuki- ja kuntoutuspalvelut siilinjärveläisille nuorille, jotka tarvitsevat vahvistusta toimintakyvylleen” (<https://www.siilinjarvi.fi/nuoret-pystyy-hankkeen-materiaalit/>). Palvelukarttaan kootun tiedon avulla ammattilaiset voivat entistä paremmin ohjata nuoria oikea-aikaisesti toimintakyvyn mukaisiin tukipalveluihin. Hankkeessa on tehty näkyväksi alueellisia, nuorten palveluihin liittyviä palvelukatveja, joita ovat mm. kotiin vietävän valmennuksen, kuntouttavan ryhmävalmennuksen, nuorten työpajatyypin toiminnan sekä ohjaus- ja neuvontapalvelun puuttuminen Siilinjärven kunnasta. Osaan näistä palvelukatveista vastaa elokuussa 2021 alkanut Vamoksen ja Siilinjärven kunnan ”Siilin nuoret”- yhteishanke (ESR).

2 Hankkeen aikana toteutimme seuraavia tavoitteita ja toimenpiteitä:

1. Yksilö- ja ryhmävalmennus, kotiin vietävä yksilövalmennus

Hankkeen tarjoaman psykososiaalisen, valmennuksellisen tuen tavoitteena oli vahvistaa nuorten osallisuutta ja toimintamahdollisuuksia, jotta heidän edellytykset kiinnittyä yhteiskuntaan, tarvitsemiinsa palveluihin sekä koulutukseen ja työelämään kohentuisivat. Kohderyhmänä olivat 15-29-vuotiaat nuoret, jotka ovat koulutuksen tai työelämän ulkopuolella tai sen kohonneessa riskissä. Hankehakemuksessa erityiseksi kohderyhmäksi

mainittiin nuoret, joilla on psyykkisiä, sosiaalisia ja elämänhallinnan ongelmia sekä nuoret, joiden toimintakyky ei riitä kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen. Hankkeessa sovellettiin Diakonissalaitoksen Vamos-palvelussa kehitettyjä yksilö-, -ryhmä-, ja kotiin vietävän yksilövalmennuksen konsepteja, jotka muotoiltiin sopimaan hankkeen kuntien palvelujärjestelmään ja nuorten tarpeisiin. Hankkeessa pilotoiduista valmennusmalleista tehtiin palvelukuvaukset osaksi hankkeen tuottamaa materiaalipakettia (<https://www.siilinjarvi.fi/nuoret-pystyy-hankkeen-materiaalit/>)

Suurin hankkeeseen nuoria ohjannut taho olivat Siilinjärven mielenterveyspalvelut (perus- ja erikoissairaanhoido). Heikossa psyykkisessä voinnissa olevista nuorista tuli hankkeen pääkohderyhmä ja **kotiin vietävälle valmennukselle** ilmeni suuri tarve. Hanke vastasi kehittämistarpeeseen tarjoamalla kohderyhmän nuorille kotiin vietävää valmennusta, jonka perusidean taustalla on Diakonissalaitoksen Vamos Mindset-palvelukokonaisuudessa kehitetty palvelumalli. (Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan, valtakunnallinen kärkihanke, 2016-2018 [Kuinka auttaa unohtuneita ja toivottomia nuoria? \(evermade-hdl.s3.eu-central-1.amazonaws.com\)](http://Kuinka%20auttaa%20unohtuneita%20ja%20toivottomia%20nuoria%3F%28evermade-hdl.s3.eu-central-1.amazonaws.com%29)). **Kotiin vietävä valmennus** on viikoittaista, tavoitteellista valmennusta, joka aloitetaan nuoren kotona. Nuorta rohkaistaan uskaltautumaan kodista ulospäin, nuoren itsensä tärkeiksi kokemuksiin toimintaympäristöihin, kuten harrastusten, asiointien ja tarvittavien tukipalveluiden pariin. Nuoren toimintakyvyn kohentamiseksi valmennusta pyritään toteuttamaan valmentajan työtiloissa tai muussa nuorelle mielekkäällä toimintaympäristössä. Nuorta tuetaan sitoutumaan myös vertaistuelliseen pienryhmävalmennukseen, joka tarjoaa mahdollisuuden harjoitella mm. sosiaalisia taitoja, saada sisältöä arkeen sekä luottamusta jatkosuunnitelmien toteuttamiseksi.

Hankkeessa luotiin **hyvä yhteistyö etenkin mielenterveyshoidon ja valmennuksen välille**. Monen nuoren kuntoutumispolku oli jo ennakkoon ollut pitkä ja jotkut nuorista olivat kokeilleet jo useampaa työllistymistä tukevaa palvelua tai opintoja. Usein etenemistä hidastamassa olivat psyykkisen toimintakyvyn tuomat rajoitteet, joiden vuoksi nuoret kokivat ”kiertäneensä kehää”, joka valitettavan usein oli sisältänyt epäonnistumisen toimintakyvyn osoittautuessa käytännössä riittämättömäksi opiskelu/työelämään. Hankkeen valmennuksessa pyrittiin ehkäisemään tätä epäonnistumisen kehää suunnittelemalla oikea-aikaista jatkopolkua vahvassa yhteistyössä ohjaavan tahon, usein mielenterveyskuntoutuksen tiimin kanssa. Hankkeen toteuttama valmennus otettiin hoitotaholla mieluusti osaksi nuoren kuntoutussuunnitelmaa. Nuoren luvalla valmentaja oli lähes aina mukana hoitoneuvotteluissa ja yhteistyö ohjaavan tahon kanssa oli tiivistä ja se koettiin kaikkien osallistuneiden tahojen puolesta hyödylliseksi sekä nuoren tilannetta edistäväksi toimintatavaksi, jota hanketyöntekijät edistivät hankkeen alusta saakka. Hoitotaho koki valmentajien välittävän erityisesti kotikäynneiltä kuntoutuksen suunnittelun ja toteutuksen kannalta merkittäviä havaintoja nuoren toimintakyvystä. Hankkeen aikana huomattiin, että paras lähtökohta valmennuksen aloittamiselle oli yhteinen tutustumistapaaminen ohjaavan tahon, nuoren ja valmentajan kanssa. Tuossa tapaamisessa sovittiin myös yhteisistä toimintatavoista, kuten ohjanneen tahon kanssa

yhteyden pitämisestä jatkossa nuoren asioihin liittyen. Jokainen nuori antoi tähän yhteydenpitoon tarvittavan vapaaehtoisen, kirjallisen suostumuksen.

Kaiken kaikkiaan hankkeen valmennukseen osallistuneiden nuorten työ- ja toimintakyky osoittautui varsin heikoksi, jonka voi todeta mm. Kykyviisarin tuloksista (ks. materiaalipaketti). **Valtaosa nuorista ohjautui mielenterveyspalveluista**, minkä seurauksena kotiin vietävän työn osuus osoittautui ehkä alkuperäisesti suunniteltua suuremmaksi. Hanke tavoitti suunniteltua kohderyhmää, mutta kaikista heikoimmassa asemassa olevia, täysin tukipalveluiden ulkopuolella olevia nuoria ei hankkeen valmennukseen ohjautunut montaa. Lähes kaikki nuoret olivat siis jonkin palvelun piirissä. Useissa tapauksissa nuorella olemassa oleva tukipalvelu (esim. psykiatrisen sairaanhoitajan luona käynnit 2x/kk) oli kuitenkin osoittautunut riittämättömäksi tueksi, minkä vuoksi psykososiaalisen, valmennuksellisen lisätuen tarve koettiin ilmeiseksi. Hankkeen toteuttama kotiin vietävä valmennus oli palvelua, jota molemmissa kunnissa ei sellaisenaan ollut tarjolla ja se otettiin verkostojen taholta vastaan positiivisena, lisäresurssia tarjoavana tukimuotona. Hankkeen alussa tehdyn toimintaympäristön analyysin perusteella voitiin todeta, että kotikäynteinä toteutettavaa tukea ei ollut kohderyhmälle tarjolla kummassakaan kunnassa (lukuunottamatta etsivä nuorisotyötä ja erikoissairaanhoidon psykiatrian pkl:aa).

Hankeaikana kokeiltiin kolmea erilaista **ryhmävalmennuksen toteutusta**. Covid-pandemiasta huolimatta hanke onnistui toteuttamaan ryhmätoimintaa, etäyhteyksien avulla ja osittain paikan päällä. **ARKI-ryhmä** sisälsi elämäntilanteen tukevien aiheiden käsittelyä, toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen (ruoanlaitto, liikuntamuodon kokeilu ym.). Osan ryhmän sisällöstä ohjasi unisairaanhoitaja, tarjoten aiheeseen liittyvää psykoedukaatiota sekä unipäiväkirjoihin perustuvaa henkilökohtaista uniohjausta. Vamos-ryhmävalmennusmallin mukaisesti ryhmäläiset olivat myös hankkeen yksilövalmennuksessa. Tämä mahdollisti sen, että pienryhmään (5 osallistujaa) uskaltautui osallistumaan myös nuoria, joilla on haastetta uskaltautua osallistumaan eri tahojen tarjoamiin avoimiin ryhmätoimintoihin. Yksilö- ja ryhmävalmennuksen koettiin tukevan toisiaan erinomaisesti, kun yksilövalmennukseen pystyttiin esim. tuomaan ryhmässä esille nousseita aiheita käsiteltäväksi. Ryhmään osallistuneet nuoret kokivat ryhmässä käsitellyt teemat itselleen ajankohtaisiksi aiheiksi. Samantyyppisellä sisällöllä olevia ryhmätoimintoja ei hankkeen aikana ollut tarjolla muissa palveluissa. Yksi ryhmäkokeilu oli avoin/täydentyvä, **toiminnallinen KESÄ-ryhmä**, jota markkinoitiin mm. oppilaitoksiin ja kunnan peruspalveluihin. Aktiivisesta markkinoinnista huolimatta nuoria ohjautui ryhmään lähinnä etsivä nuorisotyöstä ja hankkeen valmennuksessa olevista nuorista. Avoimen ryhmän ohjaamiseen liittyi jokaiselle kerralle epävarmuustekijöitä, joita oli enemmän kuin suljetussa ryhmässä. Ryhmäkertojen sisältöjä oli mm. hankala suunnitella, kun ei tiennyt montako osallistujaa on tulossa. Suljettuun ryhmään nuoret vaikuttivat sitoutuvan paremmin, kun yksilövalmentaja oli aktiivinen kannustaja taustalla myös ryhmäkertojen välillä.

Pandemian vuoksi hanketyöntekijät kehittivät etä-ryhmävalmennusta. Yksilövalmennuksessa olevista nuorista rakentui kuuden nuoren **ryhmä**, jonka tapaamiset toteutuivat verkossa **Discord-alustalla**. Ryhmäsisältöjen aiheita olivat mm. ajanhallinta, psyykinen hyvinvointi, mielekäs tekeminen, liikunta sekä päivärytmi. Valmentaja valmisteli ryhmäsisällöksi kuhunkin aiheeseen sopivan psykoedukaatiotyypin diasarjan, joka sisälsi mm. käytännön esimerkkejä ja videoita. Ryhmäläiset saivat myös välitehtäviä ja seikkailevalla kokeilumielellä toteutimme myös ryhmäkerrat, joissa ryhmäläiset 1. suunnittelivat ruoanlaiton ja tekivät ostoslistan, 2. hakivat valmentajien ostamat ruokakassit nuorisotalolta, 3. valmistivat tarvikkeista ruokaa itse kukin omissa kodeissaan valmentajien ohjaamana etäyhteyden aikana. Osallistujilla oli oman jaksamisen ja sosiaalisten taitojen kanssa haasteita, joten ryhmään pystyi osallistumaan Discordissa Chat-kentän kautta, eikä ketään velvoitettu pitämään kameroita päällä. Nuoret kokivat verkkoalustan toimivaksi ympäristöksi ja käsitellyt aiheet itselleen tarpeellisiksi. Ohjaajan kannalta tämä konsepti oli vuorovaikutuksellisesti hyvin haastava. Pandemian alkuvaiheessa työntekijät kokeilivat tavoittaa nuoria muutenkin Discordin kautta, mutta se ei tuottanut tulosta/ asiaan olisi pitänyt perehtyä enemmän. Nuorten heikon psyykkisen kunnon vuoksi **ryhmävalmennusta ei pystytty toteuttamaan siinä määrin kuin oli suunniteltu**, koska ryhmäkuntoisia nuoria oli liian vähän ja ryhmää ei saatu aina suunnitelmista huolimatta alkamaan osallistujien puuttuessa. Etsivä nuorisotyön kanssa tehtiin tässä tiivistä yhteistyötä tutustumalla heidän työskentelyssään oleviin nuoriin, houkuttellen heitä mukaan ryhmävalmennukseemme.

2. Prosessikehittäminen, monitoimijaiset yhteiskehittämisen työpajat

Valmennustyön lisäksi hankkeeseen kuului prosessikehittämisen osuus, josta vastasi kehittämisspäällikkö yhteistyössä projektikoordinaattorin kanssa. Tavoitteena oli eri toimijoita osallistavan, toimintakulttuurin muutosta edellyttävän **palvelukokonaisuuden rakentaminen toiminta-alueella**, eri toimijoiden välisen yhteistyön tiivistyminen sekä nuorten syrjäytymisen syihin/ niiden ehkäisemiseen liittyvien keinojen esille tuominen ja henkilöstön kouluttaminen. Hanke järjesti yhteiskehittämisen työpajoja, jotka toimivat koulutus- ja valmennusprosessina alueen nuorten kanssa toimivalle laajalle verkostolle. **Prosessikehittämisen viisi osa-alueita** olivat: 1. toimintaympäristön analyysi, 2. yhteiskehittämisen työpajat, 3. työntekijöiden valmennusprosessi, 4. toimintamallien muotoilu sekä 5. osallistavat koulutustilaisuudet.

Hanke kartoitti molempien kuntien **palvelutarpeita yhdessä monitoimijaisen nuorten palveluverkoston kanssa**. Myös nuorten mielipiteitä kuultiin erillisessä työpajassa. Hankkeessa muotoiltiin toimijoiden haastattelujen ja kahden yhteiskehittämisen työpajan pohjalta työn/koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten **palveluprosessi ja palvelupolku** kehittämissuunnitelmuksineen. Kuvaus sisälsi prosessinomistajuuksien määrittelyn. Palveluprosessin toteutumista voidaan jatkossa seurata ja analysoida kerätyn tiedon perusteella. Kehittäminen kytkettiin Pohjois-Savon sote-uudistuksen toteuttamiseen ja kehittämisessä varauduttiin palveluiden järjestämisessä tapahtuviin muutoksiin erityisesti sosiaalityön ja mielenvireyspalveluiden osalta. Kehittämisessä

rakennettiin linkki erikoissairaanhoidon ja opiskeluterveydenhuoltoon. Palveluntuottajien, hankkeiden ja järjestöjen rooli huomioitiin palvelukartassa sekä prosessikaaviossa.

Hankkeessa havaittiin Siilinjärvellä seuraavat **palvelukatveet: kotiin vietävä yksilövalmennus, sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminta, nuorten työpajatyypinen toiminta sekä alueellinen ohjaus- ja neuvontapalvelu.** Hankkeessa kartoitettiin valtakunnallisesti Siilinjärven palvelukatveisiin vastaavia palveluiden järjestämisen malleja. Kartoituksessa hyödynnettiin tutkimuksia ja selvityksiä sekä esimerkiksi Innokylän eri menetelmiä kuvaavia mallinnuksia. Tarkempaan tutustumiseen valikoituvat kohteet valittiin analyysin pohjalta. Hankkeessa toteutettiin tutustumiset kahteen palvelukatveita täydentäviin toimintoihin Oulussa ja Jyväskylässä. Kartoitusten perusteella rakennettiin etenemisehdotus kunnalle. Hankkeessa muotoiltiin yhteinen **Kykyviisaridataan pohjautuva tiedolla johtamisen malli**, johon tuotiin data Kuntakokeiluun osallistuvista sekä muihin palveluihin osallistuvista nuorista. Mallin avulla voidaan tarkastella kuntatasoisesti esimerkiksi palveluiden piirissä olevien työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrää, asiakasprofiilia sekä työ- ja toimintakykyä.

3 Hankkeen tulokset

Hankkeen **tavoitteena oli** tavoittaa kohderyhmän haastavassa tilanteessa olevia nuoria ja tarjota heille psykososiaalista, valmennuksellista tukea, jonka avulla heidän toimintakyky ja osallisuus sekä etenemismahdollisuudet kohti työ/opiskeluelämää kohentuvat. Hankkeeseen nuoria ohjanneet tahot ohjausmäärän suuruuden mukaan olivat: 1. mielenterveyspalvelut, 2. etsivä nuorisotyö, 3. nuoren oma yhteydenotto, 4. sosiaali- ja terveyspalvelut, 5. työllisyyspalvelut, 6. läheinen, 7. nuorten työpaja, nuorisotoimi ja oppilaitos. Hanke tavoitti kohderyhmänä suurimmaksi osaksi nuoria, joilla oli hoitosuhde mielenterveyspalveluihin. Hankekoordinaattori sai myös runsaasti yhteydenottoja nuorten läheisiltä, joilla oli huoli kotiin jumittaneen nuoren tilanteesta. Täysin palveluiden ulkopuolella olevia nuoria hankkeessa tavoitettiin vähän. Päihteitä käyttäviä nuoria ohjautui muutamia, mutta työskentely heidän kanssaan ei edennyt, koska heillä ei ollut valmiuksia/motivaatiota sitoutua säännöllisesti toteutuvaan, valmennukselliseen työskentelyyn. Oppilaitoksista ohjautui hankkeeseen nuoria hyvin vähän. Oppilaitosten kanssa käytiin etenkin alkuvaiheessa säännöllistä keskustelua hankkeen tarjoamasta tuesta ja myös oppilaitosten nuorisolain mukainen velvollisuus oli mukana keskusteluissa ja hanke-esittelyitä pidettiin yhdessä etsivä nuorisotyöntekijöiden kanssa.

Hankkeen yksilövalmennukseen sitoutui 51 nuorta, joista 13 oli lapinlahtelaisia.

- 21% nuorista eteni koulutukseen
- 19% ohjautui mielenterveyshoitoon tai jatkoi siellä kuntoutumista
- 16% palkkatyöhön
- 12% Kela:n kuntoutukseen

- 10% kuntouttavaan työtoimintaan
- 6% sosiaaliseen kuntoutukseen
- 4% työkokeiluun
- 4% Nuorten työpajalle (Lapinlahti)
- 4% valmennus keskeytyi
- 4% muutto paikkakunnalta/ohjaus Siilin nuoret- hankkeeseen

Kohderyhmän heikkoa psyykkistä toimintakykyä kuvastaa ohjaustuloksena se, että **19% nuorista ohjautui mielenterveyshoitoon tai jatkoi siellä kuntoutumista** valmennuksen jälkeen. Suurin osa näistä nuorista sai kotiin vietävää valmennusta. Valmennus oli osa nuoren hoitosuunnitelmaa ja se toi hoitotaholle sekä nuorelle arvokasta tietoa nuoren toimintamahdollisuuksista jatkokuntoutumisen suunnittelun tueksi. Nuoria ohjautui valmennuksen jälkeen esim. toimintaterapiaan työ- ja toimintakyvyn tarkemmaksi selvittämiseksi sekä kotona pärjäämisen tukemiseksi. Työ- ja opiskeluelämään etenemisen sijaan näille nuorille arvokas jatkopolku oli myös Kela:n ammatillisen kuntoutuksen ja psykoterapian aloittaminen. **Kotiin vietävä yksilövalmennus** toteutui seitsemän nuoren kanssa. Lisäksi yhdeksän nuoren kanssa valmennus aloitettiin kotiympäristössä ja työskentely eteni nuorisotalolla tapahtuvaksi valmennukseksi. Lisäksi hanke on kirjannut yhteensä 74 yhteydenottoa (läheisiltä ja nuorten kanssa toimivilta ammattilaisilta). Hanketyöntekijältä toivottiin usein konsultointiapua nuoren tilanteeseen; millainen tukimuoto hänelle voisi olla sopiva ja esim. kuinka yrittää houkuttaa nuorta palvelumme pariin.

Nuorten toimintakyvyssä tapahtuvaa muutosta seurattiin Työterveyslaitoksen työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmä **Kykyviisarilla** (www.kykyviisari.fi), jonka nuori täytti valmennuksen aikana 1-3 kertaa, valmennuksen kestosta riippuen. 27 nuorelta saatiin vastaukset valmennuksen alussa ja loppuessa. Palvelun nettisivulta saadun hyvinvointiosion ryhmäraportin mukaan vastaajat kokivat valmennuksen aikana tapahtuneen **suurimman muutoksen kokemassaan työ- ja toimintakyvyssä sekä suhteessaan työelämään**. Osiokohtaisissa tuloksissa suurinta kohentumista toimintakyvyssä oli vastausten mukaan tapahtunut mieli- ja osallisuus- osioissa. Nuoret kertoivat hankkeen järjestämään vertaistuelliseen ryhmävalmennukseen osallistumisen kohentaneen erityisesti osallisuuden kokemusta.

Valmennuksessa olleita nuoria pyydettiin myös vastaamaan Vamos- palvelun **koetun hyvinvoinnin kyselyyn**, johon vastasi 43% nuorista. Tulokset: valmennuksen päättyessä 77 % nuorista koki elämänsä muuttuneen parempaan suuntaan, 82 % uskoi palvelusta lähtiessään asioidensa olevan tulevaisuudessa paremmin, 77 % koki psyykkisen terveytensä parantuneen palvelun aikana, 72 % kokemus itsestä oli muuttunut parempaan suuntaan palvelun aikana, 68 % koki kykynsä käyttää hankkeen ulkopuolisia palveluja parantuneen palvelun aikana.

Kehittämisosion tulokset:

Prosessikehittämisen osuudessa syksyllä 2019 toteutettiin haastattelut verkostoille ja nuorille, joiden pohjalta tehtiin toimintaympäristöanalyysi alueen nuorten tilanteesta. Keväällä 2020 toteutettiin kysely hankkeen verkostolle, toimintaympäristöanalyysi valmistui ja tulevia yhteiskehittämisen prosesseja valmisteltiin. Kehittämisprosessit käynnistettiin Lapinlahden ja Siilinjärven henkilöstön ja nuorten keskuudessa. Työpajojen teemoja olivat mm. **1) palveluiden vaikutusketjut, 2) vaikuttavuusmittarit, 3) monitoimijainen yhteistyö, 4) sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen sekä 5) työnohjaukselliset monitoimijaiset työpajat Lapinlahden nuorten kanssa työskentelevälle verkostolle.** Nuorille järjestettiin erillinen työpaja, johon osallistui kymmenen nuorta. Nuoret toivoivat Siilinjärven keskustaan nuorille aikuisille suunnattua kohtaamispaikkaa, jossa olisi esim. kahvila ja biljardia. Muita toiveita/kehittämistarpeita: yksi suora numero, josta voi pyytää apua, chat/yhteydenottolomake, viestinnän kehittäminen, tietoa tarjolla olevista palveluista ja kohdennettua tukea koulutukseen ja työhön suuntautumiseen. Lisäksi he toivoivat teemallista, vertaistuellista ryhmätoimintaa esim. mielenterveyteen, liikuntaan, musiikkiin, hyvinvointiin ja ruoanlaittoon.

Keväällä 2021 monitoimijaisen yhteistyön kehittämisen työpajat sekä Lapinlahden työnohjaukselliset verkostotapaamiset jatkuivat. Hanke **kartoitti** Siilinjärven kohderyhmän nuorille suunnatuissa palveluissa esiintyviä **palvelukatveja** ja osittain myös vei näitä kehittämistarpeita eteenpäin. Syksyllä 2021 Siilinjärvellä käynnistyi ESR-rahoitteinen yhteishanke ”Siilin nuoret” Diakonissalaitoksen Vamos palveluiden ja Siilinjärven kunnan yhteistyönä. Vamos haki hanketta osittain Nuoret Pystyy- hankkeessa esille tulleiden palvelukatveiden pohjalta ja uusi kehittämishanke vastaakin mm. ohjaus- ja neuvontapalvelun sekä yksilö- ja ryhmävalmennuksen puutteisiin. **Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan** kehittämistarve tuli esille yhteisissä työpajoissa ja hanke koordinoi tapaamisen, jossa toimintaa suunniteltiin toteutettavaksi monitoimijaisesti olemassa olevilla ohjaajaresursseilla. Idea esitettiin esimiestasolle, mutta sen toteuttaminen ei kunnassa ollut sillä hetkellä oikea-aikaista ja se jäi jatkokehittämisen kohteeksi osittain ohjaajaresurssin puuttumisen vuoksi. **Kotiin vietävän yksilövalmennuksen tarvetta** tuotiin hankkeessa aktiivisesti esille ja sen jatkamisen mahdollisuuksista järjestettiin neuvottelu kunnan mielenvireyspalvelun ja erikoissairaanhoidon kanssa. Tämä ei kuitenkaan tuottanut tulosta. Tähän palvelutarpeeseen hanke ei siis kyennyt kehittämään jatkosuunnitelmaa, minkä vuoksi Siilinjärvellä ei ole hankkeen jälkeen tarjolla vastaavaa, kohderyhmälle suunnattua kotiin vietävää valmennusta. Nuorten työpajatyypin toiminnan järjestämisen edistämiseksi hanke kartoitti erilaisia valtakunnallisia työpajatoiminnan toteutusmalleja ja järjesti verkostolle yhteisen tutustumisretken Jyväskylän eri toimintoihin. Retken tuloksena osallistujajoukko esitteli kunnan esimiehille millaista työpajatyypistä Siilinjärvelle haluttaisiin. Tutustujaporukka oli erityisen kiinnostunut työpajatyypin toiminnan järjestämistä jatkossa nuorten toimintakyvyn mukaisesti suunniteltuna ryhmätoimintana.

Osana tiedolla johtamisen prosessia hanke koordinoi molemmissa kunnissa käyttöön Työterveyslaitoksen työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmä **Kykyviisarin®** (www.kykyviisari.fi). Menetelmä otettiin käyttöön molemmissa kunnissa etsivä nuorisotyössä, aikuissosiaalityössä, työllisyyspalveluissa, mielenterveys- ja päihdepalveluissa sekä Lapinlahdella nuorten työpajalla. Hanke järjesti molemmissa kunnissa useita koulutustilaisuuksia menetelmän käyttöön ottamiseen liittyen yhdessä Työterveyslaitoksen kanssa. Lisäksi hanke koordinoi Siilinjärven kunnan käyttöön Teams:ssa sijaitsevan sähköisen **Power BI-alustan**, jonne kunnan eri palveluista saama Kykyviisari-data kerääntyy. Tämä mahdollistaa eri palveluista saatujen Kykyviisari-tietojen vertailun ja analysoinnin. Alustaa voidaan käyttää tiedolla johtamisen pohjana tarkasteltaessa kuntatasoisesti esimerkiksi palveluiden piirissä olevien työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrää, asiakasprofiilia sekä työ- ja toimintakykyä. Näin voidaan suunnitella kuntalaisille entistä vaikuttavampia ja toimintakyvyn mukaisia palveluita ja ehkäistä huono-osaisuutta.

Hanketyöntekijät osallistivat kunnan peruspalveluiden esimiehiä ja työntekijöitä Kykyviisarin käyttöönottamisprosessiin suunnitteleamalla kokonaisuutta yhteiskehittämisen työpajoissa ja kouluttaen työntekijöitä menetelmän käyttöön yhteistyössä Työterveyslaitoksen kanssa. **Tiedolla johtamisen sähköisen Power BI-alustan** rakentaminen toteutettiin yhdessä kunnan digijohtajan ja palveluntuottajan kanssa. Vastuu menetelmän käyttöönottamisen aktivoimisesta ja Power BI-alustan hyödyntämisestä hankkeen jälkeen jää Siilinjärven kunnalle. Järjestelmä toimii hyvinvointisuunnittelijan tiedonkeruun alustana esim. kunnan hyvinvointikertomuksen kokoamisessa. Kunnan toimijat kokivat, että menetelmän käyttämisessä on jatkokehittämisen tarvetta siinä, kuinka menetelmän tulokset saadaan siirtymään palvelusta toiseen, esim. kun nuori täyttää Kykyviisarin etsivä nuorisotyössä ja kolmen kuukauden päästä sama kysely tulee hänelle täytettäväksi työllisyyspalveluissa. Työterveyslaitoksen mukaan tämä on valtakunnallinen kehittämistarve. Hankkeen tiedolla johtamisen prosessi kiinnosti toimijoita valtakunnallisellakin tasolla ja hanketyöntekijät kutsuttiin Kuntaliiton järjestämään verkko-seminaari ”Akusti- Areenaan” kertomaan kehittämisprosessista. Hanke toimi Suomessa tällaisen tiedolla johtamisen kehittämisprosessin edelläkävijänä. Siilinjärven kunta voi jatkossa hyödyntää Microsoftin PowerBI -alustalle kertyvää tietoa nuorille suunnattavien palveluiden tietopohjaisessa kehittämisessä sekä niiden vaikuttavuuden arvioinnissa.

Prosessikehittämisen osuuden lisäksi hankekoordinaattori koordinoi useita **verkostotapaamisia** ja tapahtumia. Hanke toteutti Savon mielenterveysomaiset ry:n kanssa erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten läheisille suunnatun keskustelutilaisuuden ”Pitääkö olla huolissaan”, jossa läheisille tarjottiin mm. tietoa siitä, kuinka ottaa huoli puheeksi nuoren kanssa ja mistä läheinen voi tarvittaessa saada ohjausta ja tukea. Lisäksi järjestettiin molempien kuntien verkostoille avoin, verkossa toteutettu info-tilaisuus Kela:n nuorille tarjoamista kuntoutus- ja erityispalveluista. Infossa oli 30 osallistujaa ja se koettiin erityisen hyödyllisenä. Yhteistyössä Savon ammattiopiston kanssa koordinaattori kokosi kasaan myös opiskeluhuollon yhteistyöverkoston, jollainen kuuluisi

olla jokaisessa kunnassa. Verkosto on jatkanut kokoontumisiaan säännöllisesti ja jatkossa sen koollekutsujia ovat oppilaitokset. Myös etsivä nuorisotyön osalta hanke oli koollekutsujana muutamassa palaverissa, jossa käytiin läpi koulupudokkaiden palvelupolkuja ja oppilaitosten ohjausvelvollisuutta. Voinee sanoa, että hanke edisti toiminnallaan myös kuntien etsivän nuorisotyön näkyvyyttä ja toi esille myös siihen liittyviä kehittämistarpeita muistuttamalla verkostoja mm. lakisäätisestä ilmoitusvelvollisuudesta.

Hankkeessa tuotettiin **materiaalipaketti** (<https://www.siilinjarvi.fi/nuoret-pystyy-hankkeen-materiaalit>), joka sisältää palvelukuvaukset hankkeessa pilotoiduista valmennusmalleista sekä yhteiskehittämisen työpajoissa luodun palvelukartan Siilinjärven nuorille suunnatuista tukipalveluista. Palvelukartta toimii työvälineenä ja ns. ”huoneen tauluna” Siilinjärven nuorten kanssa toimiville työntekijöille, jotka ohjaavat nuoria tarvitsemiinsa tukipalveluihin. Palvelukartta on työstetty monitoimijaisesti kehittämispajoissa, joissa osa verkoston työntekijöistä havaitsi itselleen uusia, aiemmin tuntemattomia tukipalveluita (Kela:n ammatillinen kuntoutus). Monelle oli myös merkittävää havaita, kuinka paljon nuorille suunnattuja palveluita onkaan olemassa. Materiaalit jäävät Siilinjärven kunnan omistukseen ja ovat nähtävissä kunnan internet-sivulla www.mitatehtas.fi. Niitä voi hyödyntää avoimesti kehitettäessä kohderyhmän nuorille palveluita.

Savonia amk:n sairaanhoitajaopiskelijat toteuttivat hankkeelle opinnäytetyön, ”Nuorten mielenterveyden tukeminen”- Bullet Journal- vihko Nuoret Pystyy- hankkeelle” <https://www.theseus.fi/handle/10024/509255>. Työkirjan sisällön suunnittelu pohjautui Kykyviisari- menetelmän teemoihin. Kirjoja painatettiin yksilövalmennuskäyttöön ja niitä jaettiin työvälineiksi nuorten kanssa toimiville tahoille. Vihkonen sai verkostolta ja nuorilta merkittävän hyvää palautetta ja se jää verkkoon yleisesti hyödynnettäväksi. Vihkosta mainostettiin laajasti sosiaalisessa mediassa, jossa tieto siitä levisi myös valtakunnallisesti.

Hanketyöntekijät pohtivat, **kuinka jatkossa saataisiin eri toimijoita entistä tehokkaammin aktivoimaan nuoria osallistumaan esim. etsivä nuorisotyön järjestämiin toimintoihin?** Ohjaavilta tahoilta tuli usein kommenttia, että nuoria on hankala motivoida osallistumaan mihinkään. Ratkaisuna tähän tarjottiin, että ryhmänohjaaja voi jalkautua esim. hoitotahon keskusteluajalle, houkutelakseen nuorta mukaan toimintaan. Nämä kohderyhmän nuoret tarvitsevat erityistä tukea uskaltautumaan palveluiden pariin. Jo se, että tapaa ryhmän ohjaajan ennakkoon, voi olla toimintaan mukaan lähtemisen kannalta ratkaiseva asia. Voisi myös olla hyödyllistä, että peruspalveluiden työntekijätkin jalkautuisivat aktiivisemmin yhdessä nuoren kanssa tutustumaan eri palveluihin. Nämä nuoret tarvitsevat vahvan ja sitkeän motiivoinnin lisäksi sitä, että heidät saatetaan tutun työntekijän ohjaamana saattaen vaihtaen uusien palveluiden pariin. Kaikista heikoimmassa asemassa olevat, kotiinsa jumittavat nuoret tarvitsevat luokseen luotettavan aikuisen, jonka kanssa voivat uskaltautua kotiovesta ulos ja siitä pienin askelin yhdessä eteenpäin.

Lapinlahdella Varpaisjärvi osoittautui paikaksi, jossa kotiin vietävällä valmennukselle olisi ollut tarvetta enemmän kuin hankkeen resurssit antoivat myöten. Palvelutarpeeseen vastattiin työskentelemällä siellä asuvien nuorten luona etenkin hankkeen alkuvaiheessa. Lapinlahti oli mukana hankkeessa kuntaosuudella, johon kuului valmentajien työskentely kunnassa yksi päivä viikosta. Syrjäisillä alueilla kotikäynnit toteutettiin aina työparityöskentelynä ja välimatkat olivat pitkiä. Tämän vuoksi työskentely keskitettiin hankkeen edetessä enemmän Lapinlahden kylälle useamman nuoren tavoittamiseksi työpäivän aikana.

4 Muita kokemuksia

Hankkeen alkuvaiheessa alkoi Covid-19-pandemia, jonka vaikutuksesta mm. hyvin alkanut **asiakasohjaus** valmennuksiin tyrehtyi hetkittäisesti. Tällä on vaikutusta hankkeeseen osallistuneiden nuorten kokonaismäärään ja ryhmävalmennuksen suunniteltuun toteutukseen. Kokemuksemme mukaan yhtään nuorta ei tipahtanut valmennuksestamme pandemian asettamien rajoitusten vuoksi, sillä kaikkien valmennuksessa olevien nuorten kanssa pystyttiin jatkamaan työskentelyä esim. siirtämällä tapaamiset ulkoilun lomaan tai puheluiksi. Tässä tilanteessa hanke kykeni toimimaan joustavammin ja luovemmin kuin monet muut yhteiskunnan palvelut, jotka siirsivät kaiken toimintansa verkkoon. Prosessikehittämisen osalta hanke mukautui pandemiatilanteeseen ketterästi siirtämällä lähes kaikki työpajat verkkoon.

Valmennuksen tarvetta voi osoittaa sillä, että hankkeessa oli vaihe, jolloin **yksilövalmennukseen muodostui jonoa**. Ottaessamme nuoreen tai ohjaavaan tahoon yhteyttä paikkojen vapautuessa, oli nuoren suunnitelma usein jo ehtinyt muuttua sillä välin. Hankkeeseen ohjautui useita nuoria, joiden **toimintakyky oli varsin heikko**, minkä vuoksi nuoret olivat valmennuksessa varsin pitkiä aikoja (useita kuukausia), minkä vuoksi valmennukseen pääsi muodostumaan jonoa, kun näiden nuorten jatkolun rakentuminen oli hidasta. Hankkeeseen ohjautui myös nuoria, joiden toimintakyky koheni valmennuksessa, mutta heille ei löytynyt valmennuksen jälkeen toimintakyvyn mukaista tuki/kuntoutuspalvelua, jonka vuoksi heidän jatkopolkunsa hankkeen valmennuksen jälkeen oli esim. palaaminen mielenterveyskuntoutukseen. Näin tulee konkreettisesti esille Siilinjärven kunnassa esiintyvä **palvelukatve** nuorten työpajatoimintaan sekä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan liittyen. Etsivä nuorisotyössä on kamppailtu jo useita vuosia tämän asian kanssa; kunnassa ei ole paikkaa, jonne he voisivat ohjata nuoria, joiden toimintakyky ei ole vielä riittävä kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseksi. Hankkeen aikana Lapinlahden kuntaan perustettiin nuorten työpaja, joka täyttyi osallistujista lähes samantien ja jonne hanke ohjasi nuoria yksilövalmennuksen jatkoksi.

5 Nuorten ja verkoston kokemukset hankkeesta

Yksilövalmennuksessa olevia nuoria pyydettiin valmennuksen päätteeksi vastaamaan Vamos- palvelun koetun hyvinvoinnin kyselyyn, johon vastasi 43% nuorista. Kykyviisari-menetelmän käytön nuoret kokivat pääosin positiivisena asiana, etenkin kun toimintakyvyssä tapahtunutta muutosta käytiin väliajoin yhdessä läpi valmennustilanteissa ja tulokset toimivat valmennuksen tavoitteen asettelun välineenä. Ryhmävalmennukseen

osallistuvilta nuorilta kerätyn palautteen perusteella nuoret kokivat erityisen hyödyllisiksi Arki-ryhmän uni- ja itsestä huolehtimisen teemakerrat. Moni nuori koki myös onnistumisen kokemuksia rohkaistuessaan osallistumaan ryhmään, saaden vertaistuellisen kokemuksen sekä sisältöä arkeen.

Hankkeen tarjoamalle valmennustyölle koetaan alueella tarvetta jatkossakin, kehittämistyöpajat koettiin tarpeellisiksi, hankkeen koetaan tiivistäneen eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja kehittäneen kunnan palveluita sekä alueen nuorten palveluita. Koordinaattori haastatteli molempien kuntien työntekijöitä, jotka olivat ohjanneet nuoria valmennukseen ja osallistuneet työpajoihin. Alla olevat palautteet on tiivistetty noista keväällä 2022 tehdyistä vapaamuotoisista haastatteluista:

*Eräs ammattilainen koki, että yhteiskehittämisen **työpajojen avulla** hänelle avautui alueen nuorten parissa toimivien tahojen laaja kirjo ja mihin kaikkeen palveluun nuoria voisi ohjata. Työntekijöiden tapaaminen kasvotusten työpajoissa koettiin merkityksellisenä, kun aiemmin vähemmän tuttujen palveluiden ”työntekijät ja heidän työnkuvansa tulivat todellisimmiksi.*

*Työpaja-työskentely auttoi työntekijää huomaamaan millainen **voima yhteistyöllä** on asiakasprosesseissa. Toisten työntekijöiden haasteista ja onnistumisista kuuleminen sekä asioiden yhteinen pohtiminen työpajoissa koettiin antoisana ja saman tyyppiselle työskentelylle nähdään tarvetta jatkossakin.*

*Mielenterveyspalveluissa koettiin, että valmennus **tukee hyvin hoitosuhdetta** tarjoamalla nuoren toimintaympäristöön suuntautuvaa, toiminnallista, arkipäivän asioiden hoitamiseen liittyvää valmennusta, jota paikalliset viranomaiset eivät tee. Valmennuksen koettiin tuottaneen hoitosuhteeseen ”materiaalia”, jonka ansiosta nuoresta on tullut hoitosuhteessa avoimempi, kun hän on huomannut kykenevänsä tekemään asioita. Valmennus tarjosi **tukea konkreettisiin asioihin**, minkä ansiosta hoitosuhteessa kyettiin keskittymään paremmin varsinaiseen hoitosuhdetyöskentelyyn.*

*Hoitotaho koki Mt-hoidossa olevilla nuorilla olevan usein monia ongelmia, joiden hoitamiseen tarvitaan keskusteluhoidon rinnalle kentälle suuntautuvaa, kädestä pitäen tehtävää, kynnyksetöntä ja maksutonta tukea. He kokivat, että hankkeen valmennukseen oli **helppo ohjata** nuoria, koska palvelu ei ole sidoksissa tiettyyn etuuteen ja osallistumisen **kestolle ei ole määritelty tarkkaa määräaika**. Työparityöskentely valmentajan ja ohjaavan tahon välillä koettiin onnistuneena.*

Erikoissairaanhoidossa koettiin, että jalkautuvan valmennuksen avulla on pystytty kokonaisvaltaisemmin selvittämään ja tukemaan nuoren tilannetta, joka voi arjessa selviytymisen osalta olla hoitotaholle joskus kysymysmerkki. Valmentajan tekemä nuoren kokonaistilanteen kartoittaminen nähtiin merkittävänä ja

hyödyllisenä. ”Kuntoutusohjauksellinen valmennus on tehnyt näkyväksi nuoren arkea ja mahdollisia kuntoutumisen tiellä olevia konkreettisia hidasteita. Valmennus on auttanut myös nuorta huomaamaan realistisemmin omat voimavarat ja haasteet sekä asiat, joita hänen tulisi vielä edistää, jotta toimintakyky kohenisi ja polku työhön tai opiskelemaan mahdollistuisi.”

”Valmennus on edistänyt nuoren kykyä **ja valmiuksia vastaanottaa apua** ja kiinnittänyt tarvitsemiinsa palveluihin jatkossakin. Valmennus on mahdollistanut pohjan hyvälle terapiatyöskentelylle. Kotiin vietävä valmennus on nähty lisäresurssina, jota peruspalveluissa ei ole tarjolla tai minkä toteuttamiseen hoitotaholla ei ole aikaa. Valmennus on nivottu osaksi nuoren kuntoutussuunnitelmaa ja hoitajat ovat kokeneet valmentajan luotettavana työparina, jonka kanssa ollaan samoilla linjoilla.”

Valmentajan koettiin esim. tarjonnan nuorelle merkittävää tukea tilanteisiin, joihin hän ei olisi muutoin uskaltanut (bussilla liikkuminen, palveluihin tutustuminen). Ryhmävalmennuksessa nuori oli oppinut näkemään oman tilanteensa erilaisessa valossa, huomattessaan omia vahvuuksiaan, joita toisilla ryhmäläisillä ei ollut. Myös yhdistelmä yksilö+ryhmävalmennus+sosiaalinen kuntoutus paikallisessa työhönvalmennuspaikassa nähtiin tehokkaana kuntoutuskeinona, jonka aikana nuori huomasi, että häntä voi olla tukemassa samanaikaisesti myös useampi luotettava taho.

”Valmennus on kuntoutusohjauksellista työtä, jolle on lisätarvetta perus- ja erityissairaanhoidosta Siilinjärvellä. Kunnan nykyisin tarjoama puoli vuotta rajana sosiaaliselle kuntoutukselle on liian lyhyt aika, tavoiteltaessa suunnan löytymistä kohti työ/opiskeluelämää. Tarvitaan pitkäjänteistä matalan kynnyksen kuntoutusta.”

Siilinjärven kunnan esimiehiltä tullutta palautetta:

Hankkeen tarjoamasta kuntoutuksellisesta valmennuksesta on ollut hyötyä kuntalaisten hyvinvoinnille ja työntekijöiden ymmärrys Siilinjärven nuorten tilanteesta on kasvanut. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on tiivistynyt ja rohkeus ottaa yhteyttä eri kunnan toimijoihin on kasvanut. Hankkeessa on kehitetty hyviä käytänteitä, joita mikä tahansa taho voi jatkossa hyödyntää kohderyhmän nuorten palvelujen kehittämisessä. Hanke on luonut pohjan, josta Siilin nuoret- hanke voi jatkaa kehittämistä. Yhteistyö asian tiimoilta on ollut hankkeen kanssa tiivistä. Hanke on luonut toimivan yhteistyön erityisesti kunnan etsivä nuorisotyön kanssa. Nuorten ohjautumiskäytänteitä ko. palveluiden välillä on kehitetty ja saatu yhteistyö toimimaan hyvin ja joustavasti. Erityisesti kotiin vietävän valmennuksen tarvetta ja sen hyödyntämistä osana mielenterveyskuntoutusta on tuotu näkyväksi ja pyritty kehittämään palvelukatveisiin ratkaisuja yhdessä toimijoiden kanssa. Hanke on koordinoitunut kunnan käyttöön, toimivaksi työvälineeksi Kykyviisari-menetelmän. Hanke on vastannut alkuperäiseen tarpeeseen tiivistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Hankkeessa työskentelivät:

- projektikoordinaattori/valmentaja Henni Ruhanen, Siilinjärven kunta
- kehittämispäällikkö Vesa Sarmia, Diakonissalaitos Vamos
- Soile Hynynen (valmentaja) v. 2019-2020, Diakonissalaitos Vamos
- Pirjo Paronen v.2020-2021, Diakonissalaitos Vamos
- Henna Lukkarinen, 1-4/2022, Diakonissalaitos Vamos